Rapport betreffende de implementatie en uitvoering van de te nemen verbeteringen na bezoek CPT aan de Nederlandse Antillen en Aruba in juni 2007

- VOORTGANGSRAPPORTAGE -

JUNI 2009

Mr.dr. J. de Lange
Prof.mr. P.C.Vegter

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding
2. Aanpak en doelstelling
3. Vervolgrapportage
4. Openbaarmaking
5. Aanvulling en correcties
6. Bezoekprogramma
7. Afzonderlijke rapportage

BIJZONDER DEEL: ARUBA

1. Enkele algemene bevindingen vooraf
2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 **Politiecellen**

2.1.1 Mishandeling
2.1.2 Detentieomstandigheden: Noord, Oranjestad, San Nikolas
2.1.3 Waarborgen tegen mishandeling
2.1.4 Conclusie: bevindingen over politiecellen

2.2 **Vreemdelingendetentie**

2.2.1 Inleidende opmerkingen
2.2.2 Detentieomstandigheden
2.2.3 Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

2.3 **Penitentiaire inrichtingen**

Korrektie Instituut Aruba (KIA)
2.3.1 Inleidende opmerkingen
2.3.2 Mishandeling
2.3.3 Detentieomstandigheden
2.3.4 Regime
2.3.5 Medische zorg
2.3.6 Overige zaken
2.3.7 Conclusie: bevindingen over KIA

2.4 **Centro Dakota**

2.4.1 Bevindingen bezoek

2.5 **Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij**

Appendix I Lijst van geïnterviewde personen
Appendix II Lijst van bezochte plaatsen van detentie

ALGEMEEN DEEL

1. Aanleiding

In juni 2007 heeft het Europees Comité inzake de voorkoming van folteringen en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van de Raad van Europa (CPT) een bezoek gebracht aan inrichtingen en instellingen in de Nederlandse Antillen en Aruba. In december 2007 heeft het CPT rapport uitgebracht, waarbij een aantal ernstige tekortkomingen werd geconstateerd. Dit heeft geresulteerd in zeer kritische rapporten.[1] Op basis van de ontvangen rapporten heeft de Rijksministerraad op 18 januari 2008 besloten de Gouverneurs van beide landen te verzoeken halfjaarlijks te rapporteren over de implementatie en uitvoering van de te nemen verbeteringen.

2. Aanpak en doelstelling

Gelet op het feit dat aan beide Gouverneurs een identiek verzoek is gedaan en verder de problematiek vergelijkbaar is, is het wenselijk geacht dat de Gouverneurs in gezamenlijkheid uitvoering geven aan het verzoek. Op die wijze kunnen onderling vergelijkbare rapportages worden uitgebracht, waarbij gebruik gemaakt wordt van dezelfde standaarden en methoden.

Gelet op de impact van de rapportages, de vereiste deskundigheid en de hoeveelheid te verwachten werk, is ons gevraagd de Gouverneurs hierbij te ondersteunen.[2] De doelstelling van deze opdracht om de Gouverneurs te ondersteunen bij het opstellen van de rapportages luidt als volgt: het nauwlettend toezien op het implementeren van zodanige maatregelen in het gevangeniswezen door de landen, dat de geconstateerde problemen worden opgelost (*Kamerstukken II*, 2007/08, 24 587, nr. 245, p.14) en hierover halfjaarlijks te rapporteren.

3. Vervolgrapportage

Deze rapportage vormt een vervolg (*follow up*) van het onderzoek naar de implementatie en de uitvoering van de aanbevelingen van het CPT ter verbetering van de bestaande detentiesituatie in de Nederlandse Antillen en Aruba. In augustus 2008 is een zogenaamde *nulmeting* verricht. Die rapportage stond in direct verband met het CPT-rapport van 2007. In dat rapport werden onaanvaardbare detentieomstandigheden gesignaleerd en deed het CPT concrete aanbevelingen ter verbetering van de detentiesituatie. In augustus 2008 is bezien of en in hoeverre er een aanzet was tot verbetering. Steeds zijn de verschillende onderdelen in de rapportage afgesloten met bevindingen die als positief of als negatief konden worden gewaardeerd. De rapportage over de stand van zaken in augustus 2008 – die in september (Nederlandse Antillen) en oktober (Aruba) 2008 gereed was – is op 10 maart 2009 door Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties A.Th.B. Bijleveld-Schouten per brief aan de Tweede Kamer gezonden (*Kamerstukken II*, 2008/2009, 31 700 IV, nr. 34).

De rapportage betreft vooral de uitvoeringspraktijk en beoogt zo feitelijk mogelijk te omschrijven wat de algemene stand van zaken is met betrekking tot de (justitiële)

---

1 CPT/Inf (2008) 2, Netherlands. De bevindingen en aanbevelingen naar aanleiding van het bezoek aan de Nederlandse Antillen en Aruba zijn tezamen met die naar aanleiding van het bezoek aan Nederland in één document aan de Nederlandse autoriteiten gerapporteerd. Het rapport is te raadplegen via: www.cpt.coe.int.

2 Het onderzoek is gedaan door mr.dr. J. de Lange universitair docent Erasmus Universiteit Rotterdam en prof.mr. P.C.Vegter, advocaat-generaal bij de Hoge Raad der Nederlanden tevens bijzonder hoogleraar penitentiair recht Radboud Universiteit Nijmegen. De eerste auteur promoveerde op 2 oktober 2008 op het proefschrift *Detentie genormeerd. Een onderzoek naar de betekenis van het CPT op de inrichting van vrijheidsbeneming in Nederland* (diss. Rotterdam), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2008. Onze dank gaat uit naar de bereidwillige medewerking van de Radboud Universiteit en de Erasmus Universiteit.

vrijheidsbeneming in beide landen. We hebben ons dus zo min mogelijk gewaagd aan oordelen en (juridische) kwalificaties. De lezer kan aan de hand van de overwegingen uit het CPT-rapport en onze bevindingen voldoende vaststellen wat de stand van zaken is. Voor deze aanpak is onder meer gekozen omdat opgepast moet worden de initiatieven die genomen worden en de aanzetten tot verbeteringen die bestaan niet te zeer worden doorkruist door onnodige discussie over gebruik van termen en kwalificaties. In die zin beoogt de rapportage neutraal te zijn en de feiten voor zich te laten spreken.

In de huidige rapportage wordt de stand van zaken gegeven na verloop van ongeveer acht maanden. In de Rijksministerraad is immers besloten tot periodieke rapportage en wel halfjaarlijks. Niet alleen feitelijke belemmeringen maakten dat het vervolgonderzoek niet na een termijn van zes maanden heeft plaatsgevonden. De onderzoekers hebben zich steeds op het standpunt gesteld dat zes maanden wel een krappe termijn is om verbetering te verwachten. Als gevolg daarvan zal een aantal aandachtspunten van het CPT in dit vervolgrapport niet of slechts in beperkte mate aan bod komen. Te denken valt aan de maximaal toelaatbare periode van opsluiting in politiecellen, maar ook aan waarborgen omtrent de toegang tot een raadsman en de notificatie van vrijheidsbeneming.

Het zal duidelijk zijn dat de huidige rapportage een momentopname is van de toestand van de cellen en bejegening van arrestanten en andere gedetineerden in eind april 2009. Niet uit te sluiten valt dat er na ons bezoek wijzigingen worden doorgevoerd die meebrengen dat op het moment van verschijnen het rapport op één of meer punten is achterhaald. Het is bepaald gelukkig te noemen dat deze opmerking kan worden gemaakt. Daarmee wordt namelijk duidelijk dat er inderdaad sprake is van positieve ontwikkelingen door de goede en enthousiaste inzet van de bij detentie betrokken functionarissen. We benadrukken hiermee ook dat bij een aanzienlijk aantal bestuursambtenaren, alsmede bij politie en Justitie in het algemeen de wil bestaat om tot verbetering te komen. Als voorheen zijn echter de beschikbaarheid van (gekwalificeerd) personeel en de nodige middelen een belemmerende factor gebleken.

4. Openbaarmaking

Bijzondere aandacht vragen wij voor het volgende. De rapportage is geruime tijd na de definitieve totstandkoming pas aan de Tweede Kamer gezonden. Dat heeft zonder meer belemmerend gewerkt omdat bepaalde gesprekspartners ten tijde van het vervolgonderzoek nog niet op de hoogte waren van de openbaarmaking van de rapportage. Over de openbaarmaking heeft met geen van de betrokkenen voor zover ons bekend is geworden enig overleg plaatsgevonden. Dat geldt voor de betrokken autoriteiten op de Antillen en Aruba maar eveneens voor de onderzoekers. Een betere basis voor het vervolgonderzoek was goed denkbaar geweest. Maar wellicht is het volgende nog van meer belang. Met name op Aruba, maar ook op Bonaire verschenen na toezending van het rapport aan de Tweede Kamer artikelen in de media. Ambtenaren en andere functionarissen werden toen aangesproken op het rapport zonder de precieze inhoud te kennen. We hebben ervaren dat dit heeft geleid tot grote boosheid en frustratie. Gedane zaken nemen geen keer, maar het is van groot belang dat van de kant van de Staatsecretaris van Koninkrijksrelaties aandacht wordt gegeven aan de publiciteit en de gevolgen daarvan. Waar mogelijk kunnen van de kant van deskundigen op het gebied van de publiciteit ook adviezen worden verstrekt aan de Antillen en Aruba.

5. Aanvulling en correcties

In het vervolgonderzoek is de reactie van de betrokken functionarissen op ons onderzoek meegenomen. Gesprekspartners zijn in de gelegenheid gesteld om de onderzoekers te wijzen op fouten en misverstanden. Op Aruba heeft alleen de politie hiervan feitelijk gebruik gemaakt. Er is een viertal opmerkingen gemaakt. Twee daarvan hadden betrekking op de plaatsaanduiding. Het politiebureau San Nicolas is ten onrechte aangeduid als te zijn gelegen

in Santo di Patio (p.7) en eenmaal is een verkeerde locatie van een strafcel vermeld, Noord in plaats van San Nicolas (p.8). Voorts is ten onrechte geconstateerd dat het ingevoerde hongerstakingprotocol voor de KIA eveneens gelding heeft voor de politiecellen (p.12). Tot slot is ten aanzien van de zinsnede "De *chill-room* en de metalen ringen blijven bij een kritische lezer van het rapport van het CPT zonder twijfel op het netvlies zitten" (p.13) bezwaar gemaakt tegen de volgens onze gesprekspartners te subjectief gekozen bewoordingen.

6. Bezoekprogramma

Om het veranderingsproces zo goed mogelijk in kaart te brengen is van 23 t/m 29 april 2009 een bezoek gebracht aan verschillende plaatsen van detentie in de Nederlandse Antillen en Aruba. Er zijn onder meer politiecellencomplexen, penitentiaire inrichtingen en centra voor vreemdelingendetentie bezocht. Bij het opstellen van het bezoekprogramma zijn de door het CPT bezochte detentie-inrichtingen zoveel mogelijk als uitgangspunt genomen. Ten opzichte van het vorige bezoek is een aantal plaatsen van detentie niet aan een herhalingsbezoek onderworpen. Dit geldt bijvoorbeeld voor het Gouvernements Opvoedingsgesticht (GOG) op Curaçao (Nederlandse Antillen). Andere plaatsen zijn tijdens dit bezoek voor het eerst bezocht. Het gaat daarbij onder meer om het Centro Dakota en het politiecellencomplex in Oranjestad (Aruba) en de ophoudcellen in Montaña te Curaçao.

Tijdens het bezoek in april zijn door de onderzoekers geen plaatsen van detentie bezocht op de zgn. BES-eilanden (Nederlandse Antillen). Voor de rapportage over de stand van zaken op Bonaire, Saba en Sint Eustatius is dankbaar gebruikt gemaakt van de verslaglegging van de bezoeken die de heren mr. A. Hoeneveld en mr. P.T. Benschop in de periode maart t/m mei 2009 aflegden aan de verschillende plaatsen van detentie aldaar.[3] Voor Saba betrof het een eerste bezoek in dit kader, nu het vorige bezoek aan het politiecellencomplex wegens omstandigheden geen doorgang kon vinden. Opmerking verdient bovendien dat de plaatsen van detentie op Saba en Sint Eustatius geen deel uit maakten van het CPT-rapport.

Tijdens het bezoek is gesproken met verschillende personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming. Een overzicht van de bezochte plaatsen van detentie en de geïnterviewde personen is als appendix achterin het rapport opgenomen. Buiten de officiële gesprekspartners bleken evenals tijdens ons eerste bezoek tal van functionarissen van politie en van het gevangeniswezen bereid ons te woord te staan. Voorts is gesproken met gedetineerden en arrestanten in de bezochte instellingen en inrichtingen. De bijdrage van deze gesprekken heeft duidelijk meerwaarde. We danken hen alsmede onze gastheren die ons in dit opzicht geen strobreed in de weg hebben gelegen.

7. Afzonderlijke rapportage

Nu het gaat om twee verschillende landen met eigen verantwoordelijkheid voor beleid en wetgeving op het terrein van de rechtshandhaving, wordt afzonderlijk aan de verantwoordelijke Gouverneur gerapporteerd. Het daadwerkelijke verslag (bijzonder deel) bestaat dan ook uit twee delen: één deel betreffende de Nederlandse Antillen, één deel betreffende Aruba.

In elk deel zal, na een korte weergave van de belangrijkste algemene conclusies, per bezochte detentie-inrichting worden uiteengezet of, en zo ja, welke veranderingen er sinds het vorige bezoek (nulmeting) hebben plaatsgevonden. Daarbij zal telkens aansluiting worden gezocht bij de specifieke aanbevelingen van het CPT terzake. Daar waar bezochte inrichtingen aan de orde zijn die in 2007 *niet* door het CPT zijn bezocht, zal in het verslag worden volstaan met

[3] Mr. A. Hoeneveld is juridisch adviseur van het Kabinet van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en mr. P.T. Benschop is directeur van het Kabinet van de Gouverneur van Aruba.

een overzicht van de belangrijkste bevindingen daaromtrent. Nu naar verluidt het voornemen bestaat de rapportage in verband met een motie van de Tweede Kamer[4] begin juni 2009 aan de Tweede Kamer aan te bieden en de rapportage over Aruba nog moet worden afgerond, geven we in overweging de onderhavige rapportage afzonderlijk openbaar te maken.

4 *Kamerstukken II*, 2008-2009, 31 568, nr. 25.

BIJZONDER DEEL

Aruba

1. Enkele algemene bevindingen vooraf

Alvorens de afzonderlijke plaatsen van detentie aan de orde te stellen enkele algemene bevindingen.[5]

Er is een ambtenaar van het ministerie van Justitie belast met de coördinatie van de verbeteringen naar aanleiding van de rapportage van het CPT. Op initiatief van die ambtenaar is een structureel overleg geëntameerd over verbeteringen inzake de stand van de cellen op Aruba. Aan dit overleg wordt onder meer deelgenomen door vertegenwoordigers van politie, openbaar ministerie en gevangeniswezen. Een dergelijk structureel overleg is van groot belang in verband met communicatie over en afstemming en prioritering van de verschillende activiteiten. Het verdient aanbeveling dat dit verder wordt geïntensiveerd tot bijvoorbeeld een tweemaandelijks bijeenkomst en dat onderlinge afspraken schriftelijk worden vastgelegd en worden verspreid onder de betrokkenen.

Bijzondere aandacht verdient voorts de notitie Taken en inrichting van de Commissie van Toezicht d.d. februari 2008 dat ons voorafgaand aan het bezoek aan Aruba is toegezonden. De notitie werd op verzoek van de minister van Justitie opgesteld teneinde de taken c.q. het werkgebied van de commissie uit te breiden. De commissie van toezicht is een door de minister van Justitie benoemde commissie die belast is met het toezicht van vrijheidsbeneming in het gevangeniswezen. De commissie is voornamelijk doende met het beoordelen van klachten over de behandeling van gedetineerden in de KIA. Uit een gesprek met leden van de commissie van toezicht kwam naar voren dat een groot deel van de klachten betrekking hadden op bejegeningskwesties. Er zouden weinig of geen klachten zijn over fysiek geweld van het inrichtingspersoneel. Wel zijn verschillende klachten ontvangen over de inrichtingsarts. Hierop zal verderop nader worden ingegaan.
In de genoemde nota wordt onder meer voorgesteld om het toezichtsgebied uit te breiden tot andere vormen van gedwongen van vrijheidsbeneming van overheidswege. Te denken valt aan de vreemdelingenbewaring en de gedwongen opname op grond van een rechterlijke machtiging van onder curatele gestelde drugsverslaafden ter behandeling.

[5] Zie voor een algemene schets onze rapportage cellen Aruba oktober 2008.

2. Bevindingen per bezochte plaats van detentie

2.1 Politiecellen

De volgende politiecellencomplexen zijn bezocht:

Noord
Oranjestad
San Nicolas

2.1.1 Mishandeling

* Het CPT constateert in zijn rapport uit 2007 dat mishandeling door de Arubaanse politie, met name tijdens het verhoor, geen zeldzaam fenomeen is. Het CPT doet de aanbeveling een formele verklaring af te leggen aan het politiepersoneel waarin wordt benadrukt dat de rechten en de waardigheid van personen in politiedetentie gerespecteerd moeten worden en dat mishandeling van arrestanten bestraft zal worden. Voorts wijst het CPT op training en instructie ter voorkoming van (disproportioneel) geweld tijdens de arrestatie. (paragraaf 11).

In ons rapport van oktober 2008 is opgemerkt dat ter vervanging van de Korpsorde (10/2004) een nieuwe Korpsorder (KO10) in ontwikkeling was (p.7). In onmiddellijke aansluiting op ons bezoek is ons per brief bekend geworden dat de herziene Korpsorder per 1 mei 2009 inwerking is getreden.[6] De aanpassingen zien met name toe op de arrestantenverzorging en de arrestantenregistratie. In artikel 3.1 is het verbod neergelegd om geweld tegen arrestanten aan te wenden of toe te laten dat anderen geweld tegen arrestanten gebruiken, tenzij het geweld conform het bepaalde in het Landbesluit Ambts-en geweldinstructie politie toegestaan is. Voorts verbiedt artikel 3.11 het om een arrestant op welke wijze dan ook te bedreigen, te beledigen, te denigreren of uit te schelden.

* Het CPT maakt in 2007 melding van het keten van arrestanten aan metalen ringen aan de muur in de ophoudkamers van het politiebureau Noord. Het CPT stelt dat er geen enkele rechtvaardiging bestaat voor het gebruik van de ringen. Over het routinematige ketenen van arrestanten aan dergelijke ringen merkt het CPT op dat dit kan resulteren in een onmenselijke behandeling (paragraaf 13). Het CPT doet dan ook de dringende aanbeveling de ringen onmiddellijk te verwijderen.

In ons rapport van oktober 2008 (p.8) wordt over de ringen in de ophoudcellen het volgende opgemerkt:

> Hoewel bij brief van 30 mei wordt gesteld dat de metalen ringen alleen worden gebruikt in uitzonderlijke situaties – dus niet bij wijze van routine – en slechts voor korte duur, wordt aangegeven dat een eind zal worden gemaakt aan deze praktijk. Dit wordt in een gesprek met de minister van Justitie bevestigd. Tijdens het bezoek aan politiebureau Noord is geconstateerd dat de ringen nog steeds aanwezig zijn. Uit interviews met politiefunctionarissen blijkt bovendien dat de ophoudkamer in het politiecomplex Santa Cruz eveneens is voorzien van dergelijke metalen ringen.

Tijdens het bezoek aan het politiecellencomplex Noord kon worden vastgesteld dat de metalen ringen in de ophoudkamers inmiddels zijn verwijderd. Naar verluidt vindt de voorgeleiding van beheersgevaarlijke arrestanten thans plaats in een reguliere politiecel.

---

[6] Bekendmaking van de vervanging van de Korpsorder Arrestanten geschiedde bij Korpsmededeling 49/2009, d.d. 14 mei 2009.

2.1.2 Detentieomstandigheden

* Over de detentieomstandigheden in de politiecellencomplexen in Aruba (Noord, Oranjestad en San Nicolas) is het CPT in het rapport van 2007 uitermate kritisch. De geconstateerde omstandigheden aldaar worden door het CPT omschreven als vernederend. De ernst van de bevindingen blijkt onder meer uit het gegeven dat het CPT direct na het bezoek de dringende aanbeveling heeft gedaan tot onmiddellijke sluiting van het gehele cellencomplex in Oranjestad en de strafcel van het politiecomplex Noord (paragraaf 6 en 22).

De kritiek van het CPT richtte zich onder meer op de zeer slechte ventilatie, de hoge temperatuur, het ontbreken van natuurlijk (dag)licht op de cellen en de slechte toegang tot water. Ook de slaapfaciliteiten worden beneden de maat bevonden: zo waren de cellen niet voorzien van matrassen en lakens. Voorts stelt het CPT vast dat er nergens een bel-systeem aanwezig was en dat er in het geheel geen gelegenheid werd geboden om in de buitenlucht te bewegen (paragraaf 18).

Tijdens ons bezoek in augustus 2008 kon worden vastgesteld dat de feitelijke situatie in de politiecellen sinds het bezoek van het CPT op onderdelen was verbeterd (p.9-10). Zo waren de politiecellencomplexen Noord en San Nicolas recentelijk grondig gerenoveerd en geschilderd. Met name de materiële en hygiënische omstandigheden in de bezochte cellen waren verbeterd. De sanitaire voorzieningen waren in orde en alle politiecellen werden in de nachtelijke uren voorzien van matrassen. Voorts kon worden vastgesteld dat een belsysteem conform de aanbeveling van het CPT was gerealiseerd. Ondanks deze verbeterpunten waren er nog punten van grote zorg te melden. Bijzonder in het oog springend daarbij was de constatering dat - vanwege een te kort in de personele bezetting - in geen van de bezochte cellencomplexen de norm van minimaal een uur luchten en bewegen per dag werd gehaald.

Ook tijdens dit bezoek kon worden vastgesteld dat de situatie omtrent het luchten en bewegen in de buitenlucht ongewijzigd is. Vanwege een te kort in de personele bezetting, waardoor het moeilijk zou zijn om adequaat toezicht te kunnen uitoefenen, wordt het thans nog steeds niet mogelijk geacht om arrestanten de gelegenheid te bieden om dagelijks te kunnen luchten. Dit betekent dat gedetineerden in het geheel niet worden gelucht. Dit is volstrekt onacceptabel te noemen, niet in de laatste plaats omdat de faciliteiten (ruime luchtruimtes) hiervoor wel aanwezig zijn. Opmerking verdient voorts dat dagelijks luchten wel als recht voor iedere gedetineerde in de herziene Korpsorder is vastgelegd.[7]

Gerealiseerd dient te worden dat dagelijks luchten van gedetineerden in het internationale recht een absoluut minimumrecht is. De mogelijkheid tot luchten en te bewegen (‘*exercise’*) in de buitenlucht vormt voor het CPT dan ook een zeer belangrijk aspect in de beoordeling van het verblijf in politiecellen. Het CPT heeft hieromtrent meermaals benadrukt dat gedetineerden die langer dan 24 uur worden vastgehouden dagelijks de gelegenheid geboden dienen te worden om ten minste één uur in de buitenlucht te kunnen bewegen.

---

[7] Art. 8.5 (luchten) Korpsorder luidt: Elke arrestant dient elke dag dat hij / zij is ingesloten in het cellencomplex gelucht te worden. De arrestant zal op individuele basis door de bewakingsmedewerker worden overgebracht naar de luchtplaats, alwaar de arrestant voor een periode van zestig (60) minuten per dag gelucht wordt. Indien luchten voor zestig (60) minuten niet mogelijk is, kan de periode van luchten worden beperkt tot minimaal dertig (30) minuten per dag. Van deze beperking wordt (waarschijnlijk wordt ‘dient’ bedoeld) gemotiveerd melding gemaakt te worden in de arrestantenmodule. De uren voor het luchten van arrestanten zijn van 08.00 tot 12.00 uur en van 13.00 tot 17.00 uur. De wachtcommandant is belast met het plannen van het luchten van de arrestanten, waarbij rekening wordt gehouden met de activiteiten die in het kader van het onderzoek moeten worden uitgevoerd.

Noord

* De materiële en hygiënische omstandigheden in het politiecellencomplex Noord waren op hoofdlijnen vergelijkbaar met de situatie in augustus 2008. In ons eerste rapport (p.9) werd hierover het volgende opgemerkt:

> * De materiële omstandigheden in het politiecellencomplex Noord waren in het algemeen redelijk te noemen. Het complex was recentelijk (een half jaar geleden) gerenoveerd. De hygiënische situatie, waaronder de sanitaire voorzieningen, was in orde. Met betrekking tot ventilatie was sinds het bezoek van het CPT nog niets veranderd. Er werd aangegeven dat er werd onderzocht op welke wijze ventilatie kon worden gerealiseerd.
>
> Gedurende de nachtelijke uren werden de gedetineerden van een matras voorzien. Overdag werden de matrassen weggehaald. Er werd geen lakens of beddengoed verstrekt. Tijdens het bezoek waren niet alle cellen bezet. Gedetineerden verbleven alleen op cel.

* In augustus 2008 kon worden vastgesteld dat alle cellen waren uitgerust met een bel-systeem, waarmee contact kon worden gelegd met het bewarend personeel. Hoewel de bel aan de buitenkant van de cel was gemonteerd, was deze in principe goed bereikbaar voor de gedetineerde.

Tijdens dit bezoek aan het cellencomplex Noord bleek dat het bel-systeem niet in alle cellen adequaat werkte. Voorts bleek dat niet alle gedetineerden op de hoogte waren van het bestaan van het bel-systeem. Verschillende andere gedetineerden merkten op dat hen was geïnstrueerd dat slechts in geval van nood van het bel-systeem gebruik gemaakt mocht worden. Wanneer een arrestant aandacht van een personeelslid wilde is het nog steeds gebruikelijk deze aan te roepen. Bovendien is het van belang dat het personeel ook in staat is adequaat te reageren op de bel. De indruk bestaat dat de wachtpost bij de cellen niet steeds bezet is en dat er doorgeschakeld wordt naar de op grotere afstand gelegen centraalpost van het politiebureau. Het behoeft geen betoog dat het uitgangspunt moet zijn dat de bellen adequaat gebruikt kunnen worden.

Oranjestad

* Over de detentieomstandigheden in het cellencomplex van Oranjestad was het CPT in zijn rapport uitermate kritisch (paragraaf 20). De kritiek van het CPT richtte zich met name op de hygiënische en sanitaire toestand. Voorts werd de toegang tot daglicht en de ventilatiemogelijkheden volstrekt inadequaat bevonden. Op aandringen van het CPT werd het cellencomplex onmiddellijk buiten gebruik gesteld. In augustus 2008 kon er wegens omstandigheden geen bezoek worden afgelegd aan Oranjestad.

Tijdens ons bezoek waren de renovatiewerkzaamheden inmiddels afgerond. Er was geverfd en de drainageproblemen waren verholpen. Ventilatie van het cellenblok was – zij het beperkt – mogelijk. Van het cellencomplex (in totaal achttien cellen) werd naar verluidt, als gevolg van ernstige overlast van duiven in het luchtkanaal, slechts incidenteel gebruik gemaakt. Volledige ingebruikname van het complex werd zeer wenselijk geacht. Als gevolg van de capaciteitsproblemen in de politiecellen zouden arrestanten op dit moment eerder worden doorgeplaatst naar de KIA. Volgens het politiepersoneel zouden gedetineerden in geen geval langer dan tien dagen in een politiecel verblijven.

* De omstandigheden in het cellencomplex Oranjestad waren thans heel behoorlijk te noemen. Het cellenblok maakte een schone indruk. Alle cellen waren uitgerust met een bed,

een tafel en een douche en toilet. Laatstgenoemden kunnen (slechts) van buitenaf door het bewarend personeel worden bediend.

San Nicolas

* De detentieomstandigheden in politiecellencomplex te San Nicolas zijn sinds ons bezoek in augustus 2008 grotendeels onveranderd. In het rapport van oktober 2008 (p.10) werd hierover opgemerkt:

> * Het cellencomplex van San Nicolas was recentelijk (begin 2008) grondig gerenoveerd en geschilderd. Het cellenblok en de cellen maakten over het algemeen een hygiënische en schone indruk. In enkele cellen, die op het moment van het bezoek niet werden gebruikt, waren etensresten te vinden. In één van de lege cellen was de w.c. verstopt met een onderbroek.
>
> De sanitaire voorzieningen waren aanzienlijk verbeterd. Het aanbrengen van dikkere afvoerbuizen heeft ervoor gezorgd dat de drainageproblemen zijn verholpen.

Er kon worden vastgesteld dat er ten tijde van ons bezoek drie cellen buiten gebruik waren vanwege verstopping van de afvoer.

* Zoals in ons vorig rapport werd gemeld zijn alle cellen in San Nicolas voorzien van een (toegankelijk) intercomsysteem. Steekproefsgewijs onderzoek liet evenwel zien dat niet alle bellen adequaat blijken te werken. Voorts maakten ook in San Nicolas verschillende arrestanten gewag van de instructie van het bewarend personeel dat alleen in uiterste nood het bel-systeem mag worden gebruikt. Zie verder ook de opmerkingen over het cellencomplex Noord.

* De situatie omtrent het luchten is als gezegd nog steeds ongewijzigd. Van de ruime aanwezige luchtplaats wordt in het geheel geen gebruik gemaakt.

2.1.3 Waarborgen tegen mishandeling

* Het CPT heeft herhaaldelijk benadrukt dat gedurende de periode onmiddellijk na de vrijheidsberoving het risico op intimidatie en fysieke mishandeling het grootst is. Als gevolg hiervan heeft het CPT een aantal procedurele waarborgen ontwikkeld, teneinde dit risico tot een absoluut minimum te beperken. Ook in het rapport ten aanzien van Aruba heeft het CPT in het bijzonder aandacht besteed aan het garanderen van deze waarborgen.

* Een belangrijke waarborg betreft het recht voor iedere arrestant om iemand naar keuze te informeren over zijn aanhouding (paragraaf 26-28). Het CPT benadrukt dat dit recht op notificatie van de vrijheidsbeneming uitdrukkelijk in een wettelijke regeling dient te worden neergelegd. Het CPT erkent dat in het kader van het opsporingsonderzoek het gerechtvaardigd kan zijn een arrestant voor een bepaalde tijd uit te sluiten van het recht een familielid of een andere persoon naar keuze van de vrijheidsbeneming te informeren. De omstandigheden waaronder een dergelijke exceptie is toegestaan dienen eveneens in een wettelijke bepaling te zijn neergelegd.

De beslissing om de arrestant te beperken in zijn recht dient volgens het CPT vervolgens schriftelijk en met redenen omkleed te worden vastgelegd en behoeft de uitdrukkelijke goedkeuring van een (hulp)officier van justitie. De beperking dient bovendien strikt aan tijd gebonden te zijn. Het CPT houdt thans vast aan een periode van uitstel van maximaal 48 uur.

In de nieuwe Korpsorder wordt het recht op notificatie van vrijheidsbeneming uitdrukkelijk geregeld. Artikel 6.2 Korpsorder luidt:

> Elke arrestant heeft het recht om een familielid of derde persoon van zijn / haar keuze zo spoedig mogelijk op de hoogte te stellen van de vrijheidsbeneming. Dit recht mag alleen worden beperkt indien dit in het belang is van het onderzoek en slechts voor een korte periode. Het besluit om het recht tot notificatie te beperken dient genomen te worden door een Hulpofficier van Justitie / OvD, in overleg met de verantwoordelijk leidinggevende van het betreffende onderzoek, en dient gemotiveerd te worden vastgelegd in de arrestantenmodule. De notificatie van vrijheidsbeneming wordt uitgevoerd door de wachtcommandant, telefonisch of in persoon, waar na deze informatie in de arrestantenmodule wordt verwerkt (dag, datum, tijdstip, genotificeerde).

Ten aanzien van minderjarige arrestanten geldt op grond van artikel 4.1 Korpsorder een ambtshalve en obligatoire notificatie van de vrijheidsbeneming aan de ouders of wettelijke vertegenwoordigers:

> Bij het insluiten van minderjarige arrestanten worden de ouders, dan wel de wettelijke vertegenwoordigers, zo snel als mogelijk is van de insluiting op de hoogte gesteld door de ambtenaar die met het onderzoek is belast dan wel door de dienstdoende wachtcommandant. Zodra wordt besloten tot het heenzenden van de minderjarige arrestant worden de ouders of wettelijke vertegenwoordigers door de dienstdoende wachtcommandant in kennis gesteld, zodat de overdracht van de minderjarige arrestant aan hen kan plaatsvinden. De overdracht vindt plaats in aanwezigheid van de dienstdoende wachtcommandant, die hiervan vermelding maakt in de arrestantenmodule.

* Een belangrijke waarborg betreft voorts de toegang tot een arts vanaf het vroegste moment van de vrijheidsbeneming. (paragraaf 34-35). Het CPT doet een aantal aanbevelingen terzake. Het CPT stelt vast dat de toegang tot een arts in de praktijk niet altijd mogelijk blijkt te zijn. Het CPT is met name kritisch over de geconstateerde praktijk waarbij het politiepersoneel de noodzaak tot het inroepen van medische zorg zelf zou toetsen. Het CPT acht dit onacceptabel.

Het recht op toegang tot medische zorg is thans als recht voor elke arrestant neergelegd in de herziene Korpsorder.[8] Voorts kan worden vastgesteld dat de bekritiseerde 'zeeffunctie' door het politiepersoneel bij de beoordeling van de noodzaak van medische zorg inmiddels uit de herziene Korpsorder is geschrapt.[9]

Er is voor de politiecellen een arts op afroep beschikbaar. Uit gesprekken met het personeel blijkt dat in de meeste gevallen een verpleegkundige daadwerkelijk de arrestant bezoekt.

* Een volgende procedurele waarborg wordt gevormd door het informeren van de arrestant over het bestaan van zijn rechten (paragraaf 36). Het gebruik van het formulier met rechten voor de verdachte, zoals bedoeld in artikel 83 WvSv, wordt door het CPT als een verbetering aangemerkt ten opzichte van de situatie in 1994. Het CPT doet de aanbeveling het recht op notificatie van de vrijheidsbeneming en het recht op toegang tot een arts op dit formulier bij te voegen (paragraaf 37).

In artikel 6.1 van de herziene Korpsorder is het recht neergelegd voor iedere arrestant om in een vroeg stadium geïnformeerd te worden over zijn rechten. In de meeste gevallen – zo valt

---

8 Art. 6.4 Korpsorder.

9 Art. 8.2 Korpsorder luidt: De wachtcommandant ziet erop toe dat een arrestant die tekenen van verwonding vertoont, niet wordt ingesloten alvorens deze verwondingen door de dienstdoende verpleegkundige / arts zijn onderzocht of behandeld. Klaagt een ingesloten arrestant over ziekte of pijn dan dient eveneens onderzoek of behandeling door de verpleegkundige / arts plaats te vinden. Bij het waarschuwen van de verpleegkundige / arts worden steeds de medische klachten zoals aangegeven door de arrestant en eventuele observaties doorgegeven. Deze informatie wordt tevens in de arrestantenmodule verwerkt (…).

te lezen – zullen de rechten de arrestant (mondeling) worden voorgehouden door de hulpofficier van justitie tijdens de voorgeleiding.

* Verslaglegging (paragraaf 38)

Een volgende waarborg betreft het systeem van verslaglegging van relevante gegevens omtrent het verblijf in politiecellen (paragraaf 38). In deze individuele '*custody records*' dienen onder meer gegevens geregistreerd te worden als: het tijdstip van binnenkomst op het politiebureau, het moment van de voorgeleiding voor de rechter-commissaris, de aanwezigheid van persoonlijke bezittingen, het tijdstip van het aanbieden van maaltijden, het tijdstip van het bezoek van een arts of de raadsman, het tijdstip en de duur van het verhoor en de verschijning ter terechtzitting.

Vastgesteld kon worden dat ACTPOL (ICT-applicatie binnen alle politiekorpsen) waarbinnen het bijhouden van een eenvormig en persoonlijk arrestantendossier mogelijk is, inmiddels operationeel is. Het politiepersoneel ontvangt opleiding en training voor gebruik ervan. Tijdens ons bezoek bleek dat het aanwezige politiepersoneel nog niet in staat was het programma in volle omgang te gebruiken. Dat heeft nog tijd nodig.

2.1.4 Conclusie: bevindingen over politiecellen

De belangrijkste bevindingen over wat sinds augustus 2008 wel is gerealiseerd:

- de metalen ringen in de ophoudkamers zijn verwijderd;
- de Korpsorder Arrestanten is – aan de hand van CPT-normering – volledig herzien;
- de cellen van politiecellencomplex Oranjestad zijn grondig gerenoveerd;
- het registratiesysteem ACTPOL (incl. arrestantenmodule) is operationeel.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds augustus 2008 niet is gerealiseerd:

- de norm van een uur luchten en bewegen per dag wordt nog steeds niet gehaald;
- het belsysteem werkt niet overal adequaat;
- drie cellen in San Nicolas zijn buiten gebruik vanwege verstopping afvoer;
- de toegang tot een arts verloopt niet voortvarend.

2.2 Vreemdelingendetentie

2.2.1 Inleidende opmerkingen

Tijdens het bezoek aan Aruba is een bezoek gebracht aan de inrichting voor vreemdelingenbewaring '*Centro pa detencion di illegalnon'*(CDI) in San Nicolas. In augustus 2008 is deze inrichting ook bezocht.

Op het moment van bezoek was de inrichting buiten gebruik wegens renovatiewerkzaamheden. Onduidelijk is of de inrichting na oplevering weer dienst zal gaan doen als opvang van illegale vreemdelingen. Naar verluidt zal op langere termijn (twee á drie jaar) nieuwbouw gerealiseerd worden nabij *Centro Dakota*. Voor de korte termijn wordt gezocht naar een alternatieve plaats. Tijdens ons bezoek werd het voornemen geuit om een voormalig schoolgebouw in Tarabana om te bouwen tot inrichting voor vreemdelingen.

In een brief die ons vlak na vertrek van Aruba, en wel op 14 mei 2009, werd toegezonden vanuit de Dienst Gevangeniswezen Aruba (DWGA) over de renovatie en de bestemming van het CDI het volgende te lezen:

> Het bestek ter renovatie van de Illegalen Detentie Centrum is inmiddels aangepast. De uitbesteding zal hooguit in de maand juli a.s. plaatsvinden. FDA heeft hiervoor een bedrag van AWG. 1.105.943,- gereserveerd. De cellen en recreatieruimtes worden conform CPT-voorschriften en –aanbevelingen gerenoveerd. De uiteindelijke bestemming, hetzij voor illegalenverblijf of voor het project strafrechtelijk opvang verslaafden, is des Minister/Land Aruba.

* Zoals in het rapport van oktober 2008 (p.14) was te lezen, heeft het CPT aanbeveling gedaan om alternatieve (niet vrijheidsbenemende) maatregelen te ontwikkelen voor illegale vreemdelingen in Aruba. Voorts heeft het CPT benadrukt dat het vasthouden van illegale vreemdelingen in politiecellen niet langer dient plaats te vinden dan strikt noodzakelijk.

Tijdens ons bezoek in 2008 is gebleken dat er op beperkte schaal gebruik wordt gemaakt van een meldingsplicht in afwachting van eventuele uitzetting. Dit gebeurt op het moment dat de betrokkene kan aantonen dat hij een vaste woon- of verblijfplaats heeft in Aruba.

Uit gesprekken met de procureur-generaal blijkt dat er thans (beleidsmatig) relatief weinig illegalen worden aangehouden. Diegenen die wel worden opgepakt, verblijven in de KIA op de afdeling voor kwetsbare gedetineerden. Voorts is de uitzettingsprocedure versneld, hetgeen een goede ontwikkeling genoemd kan worden.

* Tijdens dit bezoek aan Aruba is onvoldoende gelegenheid geweest om een adequaat beeld te krijgen van de huidige situatie betreffende het optreden en de opleiding en training van de leden van *Warda Nos Costa.* In het rapport van oktober 2008 (p.14) werd hierover het volgende opgemerkt:

> * Er kon worden vastgesteld dat alle leden van de *Warda Nos Costa* deelnemen aan verschillende onderwijsmodules waarin naast theoretische kennis over de vreemdelingenwet, het Nederlandse paspoort en (recente) jurisprudentie in het bijzonder aandacht is voor bejegeningsaspecten en het gebruik van geweld. De studiestof wordt samengesteld en onderwezen door twee juristen van de IASA. Na iedere module wordt de behandelde studiestof getentamineerd.
>
> Niet is gebleken dat deze onderwijsmodules tevens aangeboden worden aan het personeel van de *Cuerpo Especial Arubano* (CEA), dat belast is met de verzorging en bejegening van vreemdelingen die in afwachting van hun uitzetting in het CDI worden vastgehouden.

2.2.2 Detentieomstandigheden

* De detentieomstandigheden in het CDI worden in het CPT-rapport fors bekritiseerd (paragrafen 46-47). De opmerkingen betreffen onder meer de overbevolking in het centrum, de smerige cellen en de aanwezigheid van ongedierte (kakkerlakken en muskieten), slechte sanitaire voorzieningen, het ontbreken van een bel-systeem en de afwezigheid van een zinvol activiteitenprogramma voor de vreemdelingen.

De detentieomstandigheden in het CDI vormen voor het CPT aanleiding tot het afgeven van een zgn. *immediate observation.* Het CPT doet daarin het dringende verzoek om binnen een maand te geïnformeerd te worden over de maatregelen die zijn ondernomen ter verbetering van de fysieke condities en het gevoerde regime aldaar (paragraaf 6).

In ons rapport van oktober 2008 wordt over de omstandigheden in het CDI het volgende vastgesteld:

> Bij brief van 25 september 2007 is het CPT medegedeeld dat het CDI niet voldoet aan de vereiste standaarden voor het vasthouden van illegale vreemdelingen. In de brief van 30 mei 2008 wordt vervolgens aangekondigd dat de Arubaanse overheid voornemens om een nieuwe inrichting voor vreemdelingenbewaring te bouwen. Hierover wordt het volgende opgemerkt:
>
> > At present plans are drawn for such a centre which will have to comply with international standards and will also provide more recreational facilities. Funds and a location in Oranjestad have been allocated for this project.
> >
> > Although it is the intention of the Government to start building this centre as soon as possible, in the meantime 12 cells at the present facility will be done up within 2 months. A sum of money has been allocated to repair and refurbish the in-cell sanitary facilities and detainees will be allocated a bed and provided with clean mattresses and bedding. Because the cells are constantly supervised and will not be in use for very much longer, no call bells system will be installed.
>
> * Sinds het bezoek van het CPT is er niets veranderd in het CDI. De beweerde renovatie is (nog) niet gerealiseerd. Het gebouw verkeert in zeer slechte staat en is totaal onacceptabel voor het detineren van personen. De ligging van het centrum aan zee zorgt voor snelle oxidatie van het metaalwerk. De cellen maken een vervallen en smerige indruk. In sommige cellen liggen versleten matrassen. Eén cel is volledig uitgebrand.
>
> Op het moment van ons bezoek stonden alle cellen leeg. Het centrum blijkt al enige tijd niet meer structureel in gebruik te zijn. Uit interviews (o.a. met de directeur van de CEA) komt naar voren dat dit enerzijds te maken zou hebben met de slechte staat waarin het centrum verkeert. Anderzijds wordt het feit, dat de *Warda nos Costa* op grond van rechterlijke uitspraak niet meer gerechtigd zou zijn om arrestaties te verrichten, genoemd als mogelijke oorzaak van de leegstand.
>
> Op incidentele basis wordt nog gebruik gemaakt van de cellen in het CDI. Uit gesprekken met personeel van de CEA blijkt dat slechts wanneer vreemdelingen op strafrechtelijke titel in de KIA verblijven en moeten worden uitgezet, deze gedetineerden tot het moment van uitzetting in het centrum worden ondergebracht. In de week van ons bezoek zouden er nog drie vreemdelingen voor ongeveer 2/3 dagen in het CDI hebben vastgezeten.

Ten tijde van ons bezoek aan het CDI kon worden vastgesteld dat de inrichting niet in gebruik was en inmiddels een aanvang was genomen met de renovatiewerkzaamheden van de inrichting.

Conclusie: bevindingen over vreemdelingendetentie

De conclusie ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba is dat er nog veel onduidelijkheid bestaat over de (nabije) toekomst. Duidelijk is dat de situatie met betrekking tot de opvang van vreemdelingen in Aruba onverminderd om structurele aandacht vraagt.

Als verbetering kan worden aangemerkt de aanvang van de renovatiewerkzaamheden van het CDI. Voorts verdient vermelding dat het huidige beleid erop gericht op zo min mogelijk illegale vreemdelingen in bewaring te nemen. Degenen die wel worden opgepakt verblijven tijdelijk op een bijzondere zorgafdeling van de KIA.

2.3 Penitentiaire inrichtingen

Tijdens het bezoek aan Aruba is net als in 2008 een bezoek gebracht aan het Korrektie Instituut Aruba (KIA). De KIA doet dienst als huis van bewaring en gevangenis. Er verblijven zowel mannelijke als vrouwelijke gedetineerden.

Korrektie Instituut Aruba – gevangenis en huis van bewaring

2.3.1 Inleidende opmerkingen

* De inzet van voldoende en adequaat geschoold personeel is essentieel voor het garanderen van een veilige en menswaardige detentiesituatie. Het CPT signaleert in zijn rapport dat het tekort aan voldoende inrichtingspersoneel in de KIA belemmerend werkt bij het realiseren van structurele vernieuwingen in de inrichting (paragraaf 57). In ons rapport van oktober 2008 is te lezen dat het personeelstekort in het gevangeniswezen in Aruba nog onverminderd aanwezig is.

Vastgesteld kan worden dat de situatie betreffende het personeel in de KIA niet veel veranderd is. Naar verluidt bestaat er thans nog een tekort van ruim tachtig personeelsleden. Hoewel het personeelstekort voortdurend aandachtspunt blijkt, zijn er wel ontwikkelingen op dit terrein te melden. Zo is recentelijk gestart met de basisopleiding - Praktisch Penitentiair Optreden - van eenentwintig nieuwe personeelsleden. Naar verwachting zullen deze personen medio september daadwerkelijk inzetbaar zijn.

Voorts is gebleken dat het ziekteverzuim onder het personeel, dat werkzaam is op het terrein van de vrijheidsbeneming, groot is. Dit probleem laat zich niet eenvoudig apart beschouwen van het tekort aan goed opgeleid personeel. Over de aanpak van het ziekteverzuim is in ons vorige rapport opgemerkt (p.17):

> Om het ziekteverzuim aan te pakken zijn er afspraken gemaakt met de SVB, die de uitvoering van onder meer de ziekte- en ongevallenwet verzorgt. In een brief van 12 augustus 2008 van de directeur van de KIA, dhr. E. Geermans, is voorts te lezen dat de leidinggevenden binnenkort cursussen en trainingen krijgen om verzuimgesprekken te voeren. Het beleid om het frequent verzuim aan te pakken ligt reeds klaar.

Uit gesprekken met onder meer de directeur van de KIA komt naar volgt dat de genoemde cursussen en trainingen voor het voeren van deze verzuimgesprekken nog niet heeft plaatsgevonden.

* Bijzondere aandacht verdient voorts verschillende initiatieven die ontwikkeld worden om verdere differentiatie en selectie in de KIA mogelijk te maken. Daarbij kunnen genoemd worden de categorie van de jeugdige gedetineerden, de stelselmatige daders, psychisch gestoorde gedetineerden en de 55 plussers.

2.3.2 Mishandeling

* In het CPT-rapport wordt opmerking gemaakt van een aantal incidenten waarbij gedetineerden zouden zijn mishandeld (paragraaf 58-61). Het CPT beveelt aan dat concrete maatregelen moeten worden genomen om mishandeling door het inrichtingspersoneel van de KIA in de toekomst te voorkomen. De te nemen maatregelen dienen mede gericht te zijn op verbetering van management en toezicht (paragraaf 61).

Uit gesprekken met personen, werkzaam op het terrein van de vrijheidsbeneming (o.a. de directeur van de KIA), blijkt dat er nog steeds geweldincidenten zijn, maar dat deze in aantal zijn afgenomen. Dit zou naar verluidt een gevolg zijn van de nieuwe regeling omtrent de

voorwaardelijke invrijheidstelling, als gevolg waarvan gedrag in de inrichting van invloed is op de beslissing omtrent (vervroegde) invrijheidsstelling van gedetineerden.

* In ons rapport van oktober 2008 (p.17) is melding gemaakt van een op handen zijnde samenwerkingsovereenkomst (intentieverklaring) met DJI Nederland, waarbinnen initiatieven zouden worden ontwikkeld om de kwaliteit van opleidingen organisatiebreed te verbeteren. Deze samenwerking staat nog steeds op de agenda. Deze samenwerking zou met name toezien op de opleidingsondersteuning en het bieden van stageplekken. Er is thans geen sprake van ondersteuning in de executieve sfeer. In de brief van 14 mei 2009 van de DWGA valt hierover te lezen:

> Er wordt gestreefd naar het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomst met DJI in hert najaar 2009. Vooruitlopend is er overeengekomen dat de stage en de uitzending van professionals vanaf heden plaats kunnen vinden.

* Er kan worden gemeld dat de geweldsinstructie voor het inrichtingspersoneel in de KIA, waar in het rapport van oktober 2008 aan werd gerefereerd, inmiddels als concept ter goedkeuring ligt bij Directie Wetgeving. Niet duidelijk is geworden wanneer de instructie in werking zou kunnen treden.

* In samenhang met het voorgaande toont het CPT zich eveneens zeer bezorgd over het aantal geweldsincidenten tussen gedetineerden onderling. In een aantal gevallen zou het inrichtingspersoneel niet adequaat hebben opgetreden of was er in het geheel geen personeel in de buurt (paragraaf 62).

Het CPT benadrukt in al zijn rapporten dat op de inrichtingsautoriteiten een zorgplicht rust om te waken over de belangen en de lichamelijke fysieke bescherming van gedetineerden. Een veilig detentieklimaat vereist volgens het CPT bovenal voldoende en goed opgeleid inrichtingspersoneel en meer contacten (bejegening) tussen het personeel en de gedetineerden zodat een positieve relatie kan worden opgebouwd.

In ons rapport van oktober 2008 (p.18) valt onder meer te lezen dat als gevolg van de geschetste problematiek het dienstrooster binnen de KIA is aangepast. Hierdoor is een flexibele inzet van het personeel over de afdelingen mogelijk gemaakt. Dit moet ervoor zorgen dat er meer personeel beschikbaar is op de afdeling waar activiteiten plaatsvinden.

Daarnaast is opgemerkt dat er gewerkt wordt aan het realiseren van verandering van de cultuur binnen de organisatie van de KIA. Daartoe zou structureel maandelijks overleg plaatsvinden met de ploegcommandant, waarbij personeelsleden elkaar aanspreken op bejegening en incidenten. Uit het gesprek met de inrichtingsdirecteur blijkt dat deze gesprekken thans nog steeds plaatsvinden. Met name vanwege bestaande hiërarchische verhoudingen binnen het personele bestand is dit evenwel een uiterst moeizaam proces. Het behoeft geen verbazing dat voor daadwerkelijk omslag het noodzakelijk is de intrinsieke motivatie van het personeel te verbeteren.

2.3.3 Detentieomstandigheden

* Net als in het rapport naar aanleiding van het bezoek in 1994 doet het CPT aanbevelingen over het aantal gedetineerden per cel in de KIA. Het CPT benadrukt dat niet meer dan twee gedetineerden per cel mogen worden vastgehouden (paragraaf 66).

Met betrekking tot deze aanbeveling is in ons rapport van oktober 2008 (p.18) het volgende opgemerkt:

> Tijdens ons bezoek aan de KIA was de praktijk van drie gedetineerden per cel onveranderd. In de brief van 30 mei wordt gesteld dat penitentiaire regelgeving het plaatsen van drie gedetineerden per cel toestaat. Wanneer het maximaal aantal gedetineerden per cel wordt teruggebracht naar twee gedetineerden heeft dat als gevolg dat er structurele heenzendingen zullen plaatsvinden. Dat wordt als zeer onwenselijk beschouwd.

Er kan worden vastgesteld dat de situatie met betrekking tot het aantal gedetineerden per cel onveranderd is. Uit de brief van 14 mei van de D.G.W.A. blijkt dat er wel wordt gestreefd om alle gedetineerden minimaal vier uur per dag (maandag t/m vrijdag) ergens anders dan op de afdeling/gebouw te krijgen. Op deze manier zouden gedetineerden langer buiten hun cel verblijven. Ook volgens de CPT normering zullen de bezwaren tegen het verblijf van drie personen in een verblijfsruimte afnemen naar mate de gedetineerden meer in de gelegenheid worden gesteld buiten de cel te verblijven. Te verwachten valt dat het CPT geen bezwaar zal maken tegen het verblijf van drie personen op een cel indien de cel in hoofdzaak voor avond- en nachtverblijf wordt gebruikt.

* Het CPT doet de aanbeveling om het ventilatiesysteem op de vrouwenafdeling en de jeugdafdeling te verbeteren (paragraaf 66).

Tijdens ons vorige bezoek aan de KIA in augustus 2008 (p.18) kon worden vastgesteld dat er voorbereidingswerkzaamheden waren verricht voor de plaatsing van een ventilatiesysteem. Tijdens dit bezoek bleek dat het plaatsen van dit systeem conform de aanbevelingen van het CPT was gerealiseerd.

* Het CPT beveelt voorts aan dat er maatregelen genomen moeten worden om enige vorm van privacy voor vrouwelijke en jeugdige gedetineerden in de cellen mogelijk te maken (paragraaf 66).

In ons rapport van oktober 2008 (p.18) is opgemerkt dat de cellen voor de meldkamers van de vrouwenafdeling inmiddels voorzien zijn van metalen schotten die meer privacy bieden aan de gedetineerden. Thans kon tevens worden geconstateerd dat dergelijke schotten ook op de jeugdafdeling zijn geplaatst. Voor de overigen afdelingen (e.b.a. en i.b.a.) zo liet men weten, zouden deze werkzaamheden onderdeel gaan uitmaken van het op handen zijnde verbouwingstraject.

* Een goede ontwikkeling betreft de ingebruikname van een prikkelarme afdeling voor gedetineerden met een extra zorgbehoefte als verslaafde en psychisch gestoorde gedetineerden (individuele begeleidingsafdeling; i.b.a.). Op deze afdeling wordt op betrekkelijk elementair niveau zorg geboden door wekelijks bezoek c.q. spreekuur van de psychiater. Medicatieverstrekking vindt op structurele wijze plaats. Het werven van gespecialiseerd personeel blijkt evenwel problematisch. Bij crisissituaties wordt de betrokkene via de spoedeisende hulp van het ziekenhuis doorverwezen naar de psychiater. Hoewel er nog niet gesproken kan worden van een daadwerkelijke FOBA – zoals door het CPT werd voorgesteld – kan dit een stap in de goede richting genoemd worden.

2.3.4 Regime

* Traditiegetrouw besteedt het CPT de nodige aandacht aan het realiseren van een zinvol dagprogramma binnen de penitentiaire inrichting. Naar het oordeel van het CPT dient iedere gedetineerde dagelijks 8 uur of meer buiten zijn cel te verblijven. De tijd buiten de cel dient zoveel mogelijk te worden besteed aan betekenisvolle activiteiten. Dit geldt zowel voor veroordeelden gedetineerden als voor gedetineerden die in afwachting van hun strafproces in detentie verblijven. Hierbij valt te denken aan sport, arbeid, educatie en recreatie. Een gevarieerd activiteitenprogramma binnen de inrichting kan op fundamentele wijze bijdragen

aan het resocialisatieproces van een gedetineerde en kan voorts de negatieve aspecten van het verblijf in de inrichting compenseren (paragraaf 68).

Tijdens het bezoek kon worden vastgesteld dat er betreffende het aanbieden van een zinvol dagprogramma in de KIA geen structurele wijzigingen hebben voorgedaan sinds ons bezoek in augustus 2008. Dit met uitzondering van de computercursus, die inmiddels gerealiseerd is en waaraan dagelijks twintig gedetineerden kunnen deelnemen.

In ons rapport van oktober 2008 wordt over het dagprogramma het volgende opgemerkt:

> Tijdens het bezoek aan de KIA is gebleken dat een eerste aanzet tot het aanbieden van een zinvol dagprogramma zichtbaar is, zij het in beperkte mate. Arbeid wordt dagelijks aangeboden aan slechts 24 gedetineerden. De werkzaamheden bestaan uit: stofferen, timmerwerk en lassen. Daarnaast is er voor iedere gedetineerde dagelijks gelegenheid om minimaal een uur te sporten en worden er bijbellessen verzorgd.
>
> De situatie rondom het aanbieden van zinvolle activiteiten voor jeugdige gedetineerden in de KIA is sinds het bezoek van het CPT onveranderd gebleken. Onderwijsprogramma's zouden al wel in ontwikkeling zijn, doch niet eerder gereed dan 1 januari 2009.

Er zijn thans plannen in ontwikkeling om het aanbod van activiteiten uit te breiden. In de brief van DGWA van 14 mei 2009 valt hierover te lezen dat de dagprogramma's voor alle afdelingen zullen worden aangepast. Over het ontwikkelen van opleidingstrajecten valt het volgende te lezen:

> De eerste fase van behoeftes van gedetineerden om cursussen en trainingen te volgen tijdens detentie is afgerond. Uit dit onderzoek is gebleken dat er wel degelijk interesse bestaat. Inmiddels heeft de Fondo Desaroyo Aruba (FDA) fase II (opstellen van een opleidingsplan) aan de firma Price Waterhouse Coopers gegund.

* Er kon worden vastgesteld dat de aanbeveling betreffende het luchten van gedetineerden die op de afzonderingsafdeling verblijven nog steeds niet gerealiseerd wordt. Dit vanwege het feit dat de afgezonderde dan de gewone verblijfafdelingen passeert.

Als gezegd is dagelijks een uur luchten en bewegen in de buitenlucht voor iedere gedetineerde te beschouwen als een absoluut minimumrecht, een recht waar niet (zomaar) van kan worden afgeweken. Dit geldt onverminderd – en men kan zelfs betogen in het bijzonder – voor gedetineerden die in afzondering verblijven. Tegen de achtergrond van de internationale normering op dit punt is de geconstateerde en voortdurende situatie in de KIA zeer problematisch te noemen.

In de voornoemde brief van 14 mei 2009 valt hieromtrent het volgende te lezen:

> Het luchtterrein voor de afgezonderde gedetineerden (strafcellen) is uitbesteed aan een bouwbedrijf. Conform plannen zal de bouwwerkzaamheden in de eerste week van juni aangevangen, met een levertijd van ca. 4 weken. Via de bestaande luchtkooi zullen de gedetineerden toegang hebben tot het luchtterrein. Het luchtterrein zal voorzien worden van een basketballring en optrekbeugels, waar de gedetineerden tijdens het luchten gebruik van kunnen maken.

* Uit het gesprek met de inrichtingsdirecteur blijkt dat thans op beperkte schaal (acht gedetineerden) werkzaamheden verrichten buiten de inrichting. Deze gedetineerden bevinden zich in de laatste fase van hun detentie.

Over de voortgang van deze extramurale werkzaamheden van gedetineerden wordt in voornoemde brief gemeld dat daarover inmiddels een evaluatie beschikbaar is. Er valt te lezen dat de directie DGWA. binnenkort afspraken zal maken met het Openbaar Ministerie en de

Stichting Reclassering om meer gedetineerden, hetzij begeleid of onbegeleid en als onderdeel van het maatschappelijke integratietraject, buiten de inrichting te laten werken.

* Met betrekking tot het realiseren van een regime dat specifiek is toegesneden op langgestraften en levenslanggestraften zijn geen nadere ontwikkelingen te melden. Wel wordt in de brief van 14 mei 2008 het volgende opgemerkt:

> Er wordt een inventarisatie gemaakt van het aantal gedetineerden boven de 55 jaar om deze apart in een vleugel te huisvesten en een aangepast dagprogramma met minimaal 4 uur buiten de cel-tijdsbesteding zal worden ontwikkeld.

2.3.5 Medische zorg

* Het CPT stelt vast dat het niveau van medische verzorging in de KIA beneden de maat is en doet de nodige voorstellen met betrekking tot het medische personeel dat werkzaam is in de KIA (paragraaf 70, 72-74).

In ons rapport van oktober 2008 wordt over de bezettingsgraad van medisch personeel in de KIA het volgende vastgesteld:

> Ten aanzien van de bezetting van het medische personeel is sinds het bezoek van het CPT niet veel veranderd. Het beeld dat naar voren komt is dan men de noodzaak voor meer medisch personeel niet altijd deelt met het CPT.
>
> Zo wordt er gesteld dat er onvoldoende indicaties zijn om een verpleger tijdens de avonduren in dienst te hebben (paragraaf 73). Er wordt bovendien opgemerkt dat het (niet-medische) personeel een EHBO-opleiding heeft gevolgd. Dit maakt onderdeel uit van de standaardopleiding. Wel zal binnenkort de medische dienst bemand zijn van 7.00 uur tot 18.00 uur gedurende het activiteitenprogramma van de gedetineerden. Er zijn momenteel twee verpleegkundigen werkzaam in de KIA. Er is een vacature voor nog een verpleegkundige die gekwalificeerd is in de psychiatrie.
>
> De aanbeveling met betrekking tot het aantrekken van een fulltime arts was nog niet gerealiseerd. De arts die momenteel werkzaam is binnen de KIA is niet in dienst van het gevangeniswezen, maar werkt op contractsbasis voor Justitie.
>
> Externe tandheelkundige behandeling en verzorging loopt via verwijzing van de arts. Het in dienst nemen van een tandarts wordt in financieel opzicht onverantwoordelijk geacht.

Sinds het bezoek in augustus 2008 is er met betrekking tot het medisch personeel niets veranderd. Met name de inzet van de inrichtingsarts verloopt moeizaam. Dit heeft te maken met de beschikbaarheid, de deskundigheid en de stuurbaarheid van de betrokken inrichtingsarts. Van verschillende kanten wordt geklaagd over het optreden van de arts. Deze zou zich onvoldoende inleven in de penitentiaire omgeving waarin zijn patiënten zich begeven. Voorts zouden er verschillende klachten zijn over seksuele intimidatie van vrouwelijke gedetineerden. Het behoeft geen betoog dat deze situatie volstrekt onacceptabel is. Gerealiseerd dient te worden dat er vanuit het internationale recht op de vrijheidsbenemende autoriteiten een algemene verplichting rust om de veiligheid en lichamelijke integriteit van alle gedetineerden te waarborgen. Dit omvat tevens dat telkens wanneer men geconfronteerd wordt met geloofwaardige aantijgingen dat dergelijke misstanden hebben plaatsgevonden er onverwijld, officieel en effectief onderzoek dient te worden ingesteld en dat er op passende wijze gereageerd wordt.

* Het CPT doet de aanbeveling dat iedere gedetineerde binnen 24 uur na binnenkomst in de inrichting een dokter dient te bezoeken en indien nodig lichamelijk onderzocht te worden (paragraaf 76). Het belang van medische screening bij binnenkomst in de inrichting is onder meer gelegen in het feit dat het kan bijdragen aan het voorkomen van de verspreiding

van besmettelijke ziekten. Daarnaast kunnen op deze wijze bepaalde psychosociale kenmerken bij gedetineerden, die indicatief zijn voor een verhoogd risico op zelfdoding tijdens de vrijheidsbeneming, vastgesteld worden. Ten slotte is medisch onderzoek bij binnenkomst essentieel voor het constateren van mogelijke verwondingen.

Net in het vorige rapport kon er worden vastgesteld dat medische onderzoeken bij binnenkomst gebeuren op indicaties en waarneming van de verplegers. De aanbevolen screening worden financieel niet mogelijk geacht.

* Met betrekking tot het werven van een forensisch psychiater is geen resultaat geboekt sinds het bezoek in augustus 2008. Momenteel wordt – in noodsituaties – en via tussenkomst van verpleegkundigen nog steeds gebruik gemaakt van de psychiater van het ziekenhuis. De psychiater zelf komt zelden in de KIA.

2.3.6 Overige zaken

* Met betrekking tot de aanbevelingen van het CPT betreffende de drugsproblematiek binnen de KIA (paragraaf 85-87) kan worden gemeld dat het voornemen bestaat om een aparte voorziening te ontwikkelen voor stelselmatige en drugsverslaafde daders begeleiding te bieden. Het zou gaan om een groep van vierentwintig gedetineerden.

2.3.7 Conclusie: bevindingen over de KIA

In steekwoorden nu eerst de algemene bevindingen over wat wel is gerealiseerd sinds augustus 2008:

- er zijn eenentwintig extra personeelsleden in opleiding;
- er is een i.b.a. in gebruik genomen;
- verschillende mogelijkheden tot differentiatie en selectie zijn in ontwikkeling;
- er zijn metalen schotten geplaatst in verband met privacy op de jeugdafdeling;
- de aanbeveling met betrekking tot het ventilatiesysteem is gerealiseerd;
- er vinden op beperkte schaal buitenwerkzaamheden plaats;
- er is aandacht voor het dagprogramma (feitelijk nog steeds betrekkelijk mager);
- computercursussen zijn thans van start gegaan.

De belangrijkste bevindingen over wat niet is gerealiseerd sinds augustus 2008:

- het luchten van gedetineerden op de afzonderingsafdeling is nog steeds niet gerealiseerd;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening is beneden de maat;
- de problemen met de arts vragen om een structurele oplossing;
- het verblijf van drie gedetineerden op één cel is nog steeds het geval. Compensatie d.m.v. verblijf buiten de cel is bij de mannen onvoldoende.

2.4 Centro Dakota

Tijdens dit bezoek aan Aruba is een kort bezoek afgelegd aan Centro Dakota. Dit centrum is gehuisvest in de gebouwen die voor de ingebruikname van de KIA als gevangenis en huis van bewaring in gebruik waren. In het centrum verblijven personen die op last van de rechter onder toezicht gesteld zijn. De verblijfstitel is niet een strafrechtelijke, doch een civielrechtelijke. Er zijn vele drugsverslaafden en voorts een enkeling die een ernstig delict heeft begaan. Ook personen met psychische problematiek zijn in het centrum opgenomen. Het centrum heeft ongeveer veertien plaatsen en staat voor een deel leeg. Centro Dakota maakt geen onderdeel uit van het CPT-rapport.

2.4.1 Bevindingen bezoek

De personele situatie is zorgelijk. Mede als gevolg van de financiële situatie heeft een aanzienlijk deel van het personeelsbestand de afgelopen periode ontslag genomen. Er zijn spanningen binnen het personeel. Voorts bestaan er verschillen van inzicht over de wenselijke aanpak. Het nog aanwezige personeel, in het bijzonder de directeur, staat zichtbaar onder grote druk.

Hoewel er op papier wel een plan van aanpak voor de problematiek van ondertoezichtgestelden beschikbaar is, komt daar thans niets van terecht. Onder meer door de grote onderbezetting van het personeel, gebeurt er feitelijk niets meer met de betrokkenen en is de ondertoezichtstelling beperkt tot louter vrijheidsbeneming. De psychische zorg is ver beneden de maat. Er wordt niet of nauwelijks nog een dagprogramma aangeboden en er vindt feitelijk geen behandeling van de ondertoezichtgestelden plaats.

Ook de huisvesting is beneden de maat. De gebouwen maken een verwaarloosde indruk. Van adequate mogelijkheden tot ventilatie en dergelijke is niet gebleken.

De conclusie over Centro Dakota kan buitengewoon kort zijn. De situatie aldaar is buitengewoon zorgelijk en absoluut onaanvaardbaar. Er kan gesproken worden van zowel een personele als een menswaardige crisissituatie waar onmiddellijk een einde aan dient te komen.

2.5 Samengevat: de voornaamste bevindingen op een rij

De volgende conclusies zijn moeilijk los van de CPT-rapportage en ons vorige rapport (nulmeting) te lezen. De voornaamste conclusies beperken zich tot vaststelling of een aanbeveling van het CPT ten opzichte van ons vorige rapport wel of niet is gerealiseerd.

Politiecellen

De belangrijkste bevindingen over wat sinds augustus 2008 wel is gerealiseerd:

- de metalen ringen in de ophoudkamers zijn verwijderd;
- de Korpsorder Arrestanten is – aan de hand van CPT-normering – volledig herzien;
- de cellen van politiecellencomplex Oranjestad zijn grondig gerenoveerd;
- het registratiesysteem ACTPOL (incl. arrestantenmodule) is operationeel.

De belangrijkste bevindingen over wat sinds augustus 2008 niet is gerealiseerd:

- de norm van een uur luchten en bewegen per dag wordt nog steeds niet gehaald;
- het belsysteem werkt niet overal adequaat;
- drie cellen in San Nicolas zijn buiten gebruik vanwege verstopping afvoer;
- de toegang tot een arts verloopt niet voortvarend.

Vreemdelingendetentie

De conclusie ten aanzien van de vreemdelingenbewaring in Aruba is dat er nog veel onduidelijkheid bestaat over de (verdere) toekomst. Duidelijk is dat de situatie met betrekking tot de opvang van vreemdelingen in Aruba onverminderd om structurele aandacht vraagt.
Als verbetering kan worden aangemerkt de aanvang van de renovatiewerkzaamheden van het CDI. Voorts verdient vermelding dat het huidige beleid erop gericht op zo min mogelijk illegale vreemdelingen in bewaring te nemen. Degenen die wel worden opgepakt verblijven tijdelijk op een bijzondere zorgafdeling van de KIA.

Penitentiaire inrichtingen

In steekwoorden nu eerst de algemene bevindingen over wat wel is gerealiseerd sinds augustus 2008:

- er zijn eenentwintig extra personeelsleden in opleiding;
- er is een i.b.a. in gebruik genomen;
- verschillende mogelijkheden tot differentiatie en selectie zijn in ontwikkeling;
- er zijn metalen schotten geplaatst in verband met privacy op de jeugdafdeling;
- de aanbeveling met betrekking tot het ventilatiesysteem is gerealiseerd;
- er vinden op beperkte schaal buitenwerkzaamheden plaats;
- er is aandacht voor het dagprogramma (feitelijk nog steeds betrekkelijk mager);
- computercursussen zijn thans van start gegaan.

De belangrijkste bevindingen over wat niet is gerealiseerd sinds augustus 2008:

- het luchten van gedetineerden op de afzonderingsafdeling is nog steeds niet gerealiseerd;
- de voorziening in psychiatrische en psychologische hulpverlening is beneden de maat;
- de problemen met de arts vragen om een structurele oplossing;
- het verblijf van drie gedetineerden op één cel is nog steeds het geval. Compensatie d.m.v. verblijf buiten de cel is bij de mannen onvoldoende.

Centro Dakota

De conclusie over Centro Dakota kan buitengewoon kort zijn. De situatie aldaar is buitengewoon zorgelijk en absoluut onaanvaardbaar. Er kan gesproken worden van zowel een personele als een menswaardige crisissituatie waar onmiddellijk een einde aan dient te komen.

APPENDIX I

Lijst van geïnterviewde personen

F.J. Reunjol (Gouverneur van Aruba)
P.T. Benschop (Directeur Kabinet van de Gouverneur)
R.A. van den Hoven (plv. Directeur Kabinet van de Gouverneur)

R. Bernadina (Coördinator implementatie aanbevelingen CPT)

mr. R.F. Pietersz (Procureur-generaal)

mw. mr.drs. A.R. Peterson (CPT-liaison Aruba)

P. de Witte (Korpschef politie Aruba)
D. Richardson (wnd. Korpschef politie Aruba)
mw. J.H.J. Richardson-Baars (Hoofd Staf Korpschef)
mw. F. Wing-Tromp (politie Aruba)

mw. mr. J.M.A.M. Ponsioen (secretaris commissie van toezicht KIA)
mr. Gerard (commissie van toezicht KIA)

mw. J. Letang (directeur Centro Dakota)

E. Geermans (Directeur KIA)

APPENDIX II

Lijst van bezochte plaatsen van detentie

Politiecellencomplexen

San Nicolas
Noord
Oranjestad

Vreemdelingendetentie

'Centro pa detencion di illegalnan' (CDI)

Penitentiaire inrichtingen

Korrektie Instituut Aruba (KIA)

Centro Dakota